

Een lollepot uit Geraardsbergen

Luk BEECKMANS

Vindplaatsgegevens

Deze lollepot werd tijdens de jaren 1980 opgegraven door de *Werkgroep Archeologie Geraardsbergen*, onder de toenmalige leiding van Etienne Borremans (†). Er werden geen opgravingsplannen of -verslagen bijgehouden, zodat de archeologische context niet meer te achterhalen is. Vermoedelijk kwam deze lollepot aan het licht bij een opgraving in de tuin van het *Volksluis* op de Markt.

Beschrijving

De lollepot is vervaardigd in rood gebakken aardewerk (hoogte: 240 mm en breedte: 185 mm). De licht uitgezette voet draagt een conische buik en een cilindervormig lichaam. Het worstvormig oor is bij de bevestiging aan het lichaam een weinig platgedrukt. De haaks ingeplooid rand is voorzien van een twintigtal perforaties dat vóór het bakken is aangebracht. Het hengel en het bovenlichaam zijn bezet met loodglazuur en gele slipversiering. Op het lichaam zijn in deze techniek boogvormige motieven aangebracht, terwijl de rand en het hengel met een meandermotief zijn versierd. Heel typisch zijn het hengel en de perforaties. Deze openingen zorgden voor zuurstoftoevoer, zodat de houtskool niet doofde.

De 18de- eeuwse lollepot uit Geraardsbergen. (foto L. Beeckmans)

Datering

Lollepotten zijn gekend vanaf de 16de tot de 19de eeuw. Regelmatig komen ze aan het licht bij archeologisch onderzoek. Scherven van lollepotten werden onder meer opgegraven aan de Visserskaai te Oostende ⁽¹⁾ en langs de Ooststraat in Roeselare ⁽²⁾. We vermelden ook vondsten op de Graanmarkt te Ninove ⁽³⁾ en op het Eineplein te Eine ⁽⁴⁾. Een goed vergelijkbaar exemplaar werd opgegraven te Zottegem ⁽⁵⁾ en bevond zich in een context uit het midden tot tweede helft van de 17de eeuw ⁽⁶⁾. De lollepot uit Geraardsbergen mag dus eveneens in deze periode worden gedateerd en kan uitlopen naar de 18de eeuw. Het mag als een courant lokaal/regionaal product worden beschouwd.

Gebruik

Soortgelijke voorwerpen waren gevuld met gloeiende kooltjes uit de haard. Ze werden gebruikt als voetstooftje. Deze vuurstoofjes of vuurketels (Meerbeke, 1672: *vierketel*) werden onder een houten bakje of bankje gezet ⁽⁷⁾. De vrouwen plaatsten dit onder hun rokken om zich te verwarmen. In onverwarmde en vochtige woningen was dit hoegenaamd geen overbodige luxe. De lollepot werd ook meegenomen naar de markt, naar de kerk, naar de school...

Het gebruik was zeker niet zonder

gevaar. Bij een vertoning door de Rederijkerskamer te Brugge ontstond zo' op het einde van de 17de eeuw brand in de Waterhalle, toen een meisje een lollepot of vuurpot had meegenomen naar de voorstelling ⁽⁸⁾. In Amsterdam kwam tijdens de winter van 1757 een vrouw om het leven door een onvoorzichtigheid met een lollepot: "Een vrouw was op een secreet, omdat zij een lollepot bij zich had, verkleumd van de kou zijnde, in brand geraakt en eer zij eigenlijk besef had om hulp te roepen, was zij genoegzaam gebraden en ten eenenmale doot gebrandt". ⁽⁹⁾

Bezongen en verwoord

De lollepot werd frequent bezongen in populaire volksliederen en was in de 17de eeuw wel eens het onderwerp van een grappig, bijwijlen dubbelzinnig, lofdicht.

*Een Dichtjen vanden Lolle-pot,
Waer op de Dochters sijn versot*

*Den Lolle-pot hebben de Meyskens
lieff.*

*Den Lolle-pot is oock Vrouwen gerieff.
Den Lolle-pot doet dooyen het gene is
bevrosen.*

*Den lolle-pot dat wit oft bleeck is, doet
blosen.*

*Den lolle-pot drooght het Hemdeken
als t' nat is,*

*Den lolle-pot drooght den Rock als hy
beclat is,*

*Den Lolle-pot is eenen Schilder sonder
Penseel.*

*Den Lolle-pot door-wermt het Li-
chaem' geheel.*

*Den Lolle-pot die steckt vol virtuyten.
Den Lolle-pot verwermt van binnen,
en buyten.*

*Den Lolle-pot die staet in de Meyskens
behaegen.*

*Den Lolle-pot moet menigh donder-
slagh verdraegen.*

*Den Lolle-pot schynt te sijn een kleyn
Potteken van aerden.*

*Maer den Lolle-pot gaet te boven alle
Potten in waerden.*

*Hoort dan Meyskens naer mijn ver-
maen.*

Wilt den Lolle-pot wel gaede slaen.

*Maer als den Lolle-pot het Hemdeken
wilt ontsteken.*

*Laet liever den Lolle-pot in stucken
breken.*

*Want t' is beter dat den Lolle-pot is
van kant.*

*eer Dat VWe seMeL kIst, geraeCkt In
brant.*

*Den Lolle-pot schynt te sijn een kleyn
Potteken van aerden.*

*Maer den Lolle-pot gaet te boven alle
Potten in waerden.*

*Hoort dan Meyskens naer mijn ver-
maen.*

Wilt den Lolle-pot wel gaede slaen.

*Maer als den Lolle-pot het Hemdeken
wilt ontsteken.*

*Laet liever den Lolle-pot in stucken
breken.*

*Want t' is beter dat den Lolle-pot is
van kant.*

⁽¹⁾ M. PIETERS, L. SCHIETTECATTE, A. ERVINCK, W. VAN NEER, & D. CALUWE, *De Visserskaai te Oostende (prov. West-Vlaanderen): archeologie van een in de 17de eeuw zwaar geteisterde stad*, in *Archeologie in Vlaanderen*, VII, 1999-2000, Instituut voor het Archeologisch Patrimonium, Brussel, 2003, p. 231-276, 244.

⁽²⁾ www.vobow/archeologisch onderzoek in de Ooststraat 33 te Roeselare (november 2012), p. 1.

⁽³⁾ S. KLINKENBORG, W. DE MAYER, CLEMENT, B. CHERETTÉ, bijdragen van L. BEECKMANS, F. GEBAUDE, L. LOMBAERT, en J. SERGANT, *Graanmarkt Ninove, Archeologisch onderzoek*, Rapport 6, SOLVA, Aalst, 2009, p. 47.

⁽⁴⁾ V. VANDER GINST & M. SMEEDTS, *Het archeologisch vooronderzoek aan het Eineplein te Eine*, Archo-rapport 117, Studiebureau Archeologie bvba, Kessel-Lo, 2012, p. 24.

⁽⁵⁾ J. DESCHIETER & T. DE WANDEL, *Tussen pot en pint. Archeologisch onderzoek in de Hoogstraat*, in *Handelingen van het Zottegems genootschap voor geschiedenis en oudheidkunde XIII-2, Archeologische kroniek van Zuid-Oost-Vlaanderen Bijdragen X*, 2007, p. 83-104, fig. 10: 4.

⁽⁶⁾ J. WEYNS, 1974, *Volkshuisraad in Vlaanderen*, Beerzel, 1974, p. 66-68.

⁽⁷⁾ Met dank aan dr. Koen De Groote en dr. René Borremans voor hun aanwijzingen i.v.m. de datering.

⁽⁸⁾ www.potagierke.brugsebuurten.be/Historiek, (november 2012), p. 1.

⁽⁹⁾ J. BICKER-RAYE, *Het dagboek van Jacob Bicker-Raye 1732-1772*, Parijs-Amsterdam, 1935, p. 249.

eer Dat VWe seMeL klst, geraeCkt In
brant.

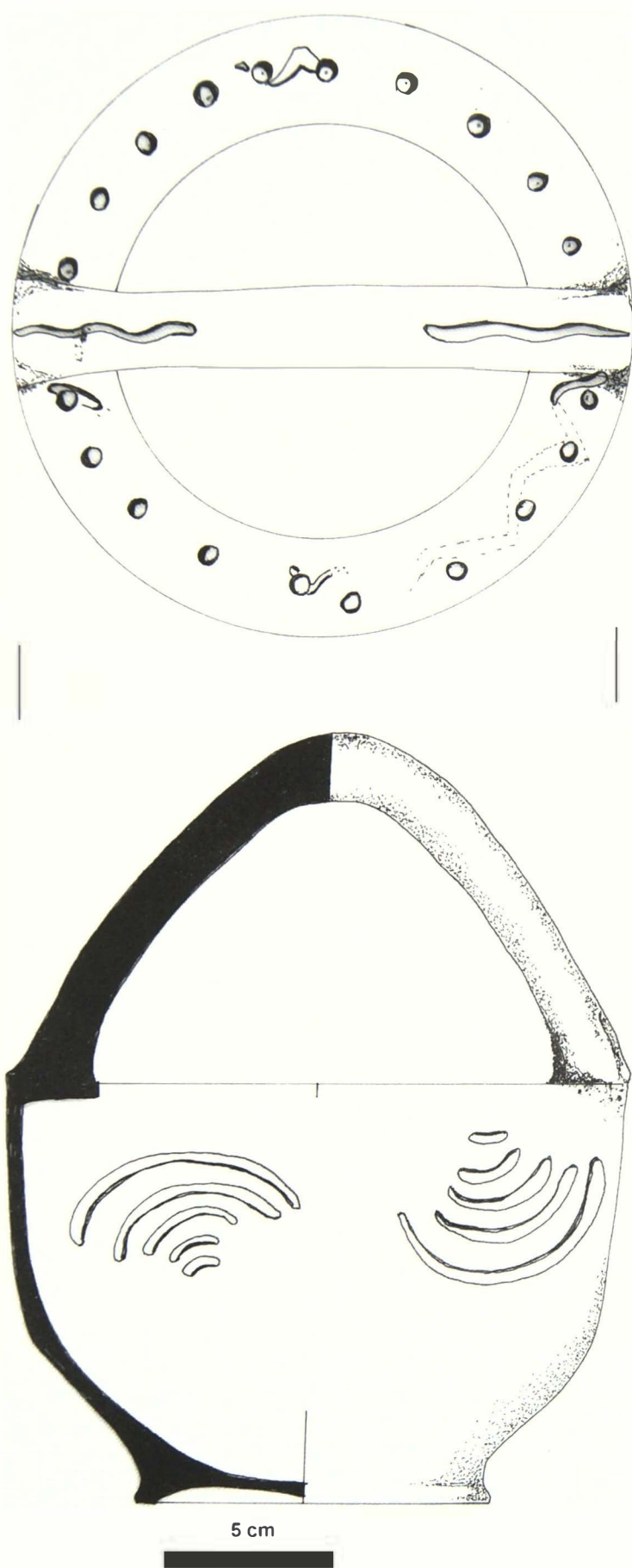
(Uit: Anoniem, *Den minnelijcken
roosenknop*, Mechelen, 1667) ⁽¹⁰⁾.

Een pot met een uitgesproken bijklank

Volgens M. De Coster is een lollepot het Bargoens voor een lesbische vrouw. Het verband dient uiteraard te worden gezocht in het feit dat vrouwen deze pot onder hun rok plaatsten en het onderlichaam verwarmden. Vandaar ook het woord *pot* in het gezegde *ze is voor de -* (ze is lesbisch). Het woord *pot* wordt ook gebruikt als geuzennaam voor militante feministen. Het recentere woord *lollypop* is een vriendelijke verbastering van lollepot. Een minder bekende betekenis van lollepot is *zeurkous*. Hierbij wordt de associatie gelegd met het werkwoord *lollen* (zeuren, zaniken). Iemand die de ganse dag zingt of neuriet (hij/zij die lol maakt) wordt eveneens een lollepot genoemd ⁽¹¹⁾.

Luk BEECKMANS

lukbeeckmans@hotmail.com

De 18de- eeuwse lollepot uit Geraardsbergen. (tekening Jean-Pierre Parent).

⁽¹⁰⁾ X, *Den minnelijcken roosenknop*, Gysbrecht Lints, Mechelen, 1667, p. 189-190.

⁽¹¹⁾ M. DE COSTER, *Groot scheldwoordenboek*, Antwerpen, 2007.